KUMARBAZ

Dostoyevski

Rusça aslından tercüme eden:
Vedat Gültek

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1697
EDEBÎ ESERLER: 877

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-116-3

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

Özgün Adı: Игрок

1. Basım: 2006, İnkılap Kitabevi
2. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Son Okuma: Bilal Erimez

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Baskı ve Cilt: İMAK OFSET BASIM YAYIN SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Akçaburgaz Mah. 137. Sok.No: 12 Esenyurt / İstanbul / TÜRKİYE
Sertifika Numarası: 45523 Tel: (0212) 444 62 18

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Fyodor Dostoyevski: Tam adıyla Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, 11 Kasım 1821 tarihinde Moskova'da dünyaya geldi. Çağdaşı olan Tolstoy, Puşkin, Gogol, Lermontov ve Turgenyev gibi soylu bir aileye mensup olmayan tek meşhur Rus yazardır. 1837 yılında annesini, 1839 yılında da şüpheli bir şekilde ölen babasını kaybetmesi Dostoyevski'yi derinden etkiledi. 1843 yılında Balzac'ın *Eugénie Grandet* adlı romanını Rusçaya çeviren Dosteyevski 1844 yılında askerî komisyondan istifa ederek tüm vaktini yazmaya ayırır. Bu inzivanın semeresi Rus edebiyat çevrelerinde övgüyle karşılanacak *İnsancıklar* romanıdır. Eser öylesine beğenilmiştir ki Dostoyevski için "Gogol'un halefi" yakıştırmaları yapılır. İlerleyen dönemdeki eserlerinde inişli çıkışlı bir başarı grafiği sergileyen Dostoyevski'nin yazarlık hayatının sona erdiği bile söylenmeye başlar. Ne var ki 1866 yılında yayınladığı *Suç ve Ceza* romanı ile rüzgârı tersine çevirmeyi başaracaktır. İnsan psikolojisinin ve vicdan kavramının öne çıktığı; başkarakterin iç hesaplaşmalarına sıklıkla yer verdiği *Suç ve Ceza* romanı dönemi için büyük bir edebiyat olayı hâline gelmekle kalmaz Dostoyevski'yi de gelmiş geçmiş en büyük yazarlar arasına sokar. 1880 yılında son büyük romanı *Karamazov Kardeşler*'i yayınlayan Dostoyevski 9 Şubat 1881 tarihinde St. Petersburg'da hayata veda etmiştir.

Vedat Gültek: 1939 yılında Malatya'da doğdu. İlkokulu Malatya'da, ortaokulu ise Besni'de bitirdi. Lise tahsilini Erzincan Askeri Lisesi'nde yaptıktan sonra 1959 yılında Kara Harp Okulu'na girdi. 1961 yılında piyade subayı olarak mezun oldu. Askeri okullarda yabancı dil olarak Rusça'yı seçen Vedat Gültek, Silahlı Kuvvetler'in değişik birliklerinde çeşitli görevlerde bulundu. 1974 yılında Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Rus Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olunca aynı yıl Askeriye'deki görev birimini değiştirerek öğretmen oldu ve Işıklar Askeri Lisesi'ne Rusça öğretmeni olarak atandı.

Silahlı Kuvvetlerin birçok biriminde öğretmenlik yaptıktan sonra 1993 yılında emekliye ayrıldı. Evli ve iki çocuk sahibi olan yazarın, birçok çevirisinin yanında yayımlanmış eserleri şunlardır:

- Rus Dili Grameri – Kurmay Yayınevi
- Türkçe-Rusça Rusça-Türkçe Konuşma Kılavuzu – Kurmay Yayınevi
- Türkçe-Rusça Rusça-Türkçe Atasözleri Sözlüğü – Sosyal Yayınlar
- Rusça – Türkçe Türkçe – Rusça Sözlük – Kurmay Yayınevi

I

İki haftalık bir ayrılıktan sonra döndüm sonunda. Bizimkiler üç gündür Ruletenburg'dalardı. Sabırsızlıkla beni beklediklerini sanıyordum, yanılmışım. General çok kibirli bakıyordu, pek yüksekler-den konuştu benimle. Kız kardeşinin yanına yolladı sonra. Belli ki bir yerlerden para bulmuşlardı. Hatta generalin yüzüme çekinerek baktığını da hissettim. Marya Filippovna olağanüstü telaşlıydı, benimle şöyle bir ayaküstü konuştu; parayı aldı, dikkatle saydı, işler hakkında anlattıklarımı sonuna kadar dinledi. Mezentsov'u, bir Fransız'ı, bir de tanımadığım bir İngiliz'i bekliyorlardı öğle yemeğine. Para bulunca ilk işleri yemek vermektir Moskovalıların.

Polina Aleksandrovna beni görünce uzun süredir nerede olduğumu sordu: Cevabımı beklemeden çıkıp gitti bir yerlere. Mahsus böyle davranıyordu. Oysa onunla konuşmam gerekiyordu. Anlatılacak çok şeyler vardı.

Otelin dördüncü katındaki küçük odalardan birini verdiler bana. Generalin yakını olduğumu herkes biliyordu artık. Bizimkiler kendilerini zengin bir Rus soylusu sanıyorlardı. Yemeğe doğru General, o kadar iş arasında bozdurmam için iki tane binlik frank verdi. Onları otelin kasasında bozdurdum. Bu iş artık bize, en az bir hafta milyoner gözüyle bakılmasını sağlayacaktı.

Mişa ile Nadya'yı alıp şöyle bir dolaşmak istiyordum; tam merdivenden iniyorduk, generalin beni çağırdığını söylediler. Çocukları nereye götürdüğümü merak etmiş! Ama hâlâ yüzüme bakamıyordu bu adam. Bakmak için kendini zorladı; gözlerine öyle dik, öyle küstahça baktım ki bozuldu, yere baktı.

Süslü, uzun cümlelerle bir hayli konuştu, söyleyeceklerini iyice karıştırdı. Çocuklarla gardan uzak durmamızı, ancak parkta gezebileceğimizi söyledi. Sonra birden kızarak, "Size kalsa onları ya gara ya da rulete götürürsünüz," diye ekledi. "Sizi daha çok toy, aklı bir karış havada buluyorum. Belki şeytana uyup kumar da oynarsınız

orada. Gerçi akıl hocanız değilim -böyle bir sorumluluğu üzerime almak da istemem- ama hiç değilse, nasıl söylesem, beni çevreye karşı küçük düşürücü davranışlardan kaçınmanızı istemek hakkımdır sanırım...”

“Param yok ki. Kumar oynamak için para gerekli,” diye sakin bir şekilde cevap verdim.

General, biraz kızararak, “Paranızı hemen alacaksınız,” dedi.

Masasının gözünü açtı, hesap defterini çıkarıp bir süre karıştırdı, sonra bana yüz yirmi ruble borcu olduğunu belirtti.

“Nasıl ödemeli?..” diye söylendi. “Bu parayı talere çevirtmeli. Neyse, şimdilik şu yüz taleri alın. Kalanını sonra veririm.”

Sesimi çıkarmadan aldım parayı.

“Böyle konuştum diye de gücenmeyin lütfen,” dedi. “Çok alıngan olduğunuzu biliyorum... Bütün bunları sizi uyarmak için söyledim. Buna hakkım var sanıyorum...”

***

Yemek vakti çocuklarla eve döndüğümde bir sürü atlıyla karşılaştım. Bizimkiler, bilmem neredeki bir harabeyi gezmekten gelmişlerdi. Pırıl pırıl iki kupa araba ile çok güzel atlar! Mademoiselle Blanche, Marya Filippovna, Polina aynı arabaya, Fransız, İngiliz, bizim general de atlara binmişlerdi. Oradan geçenler durup durup onlara bakıyordu. İstenen etki sağlanmıştı ama general gene de sevinçli değildi. Getirdiğim dört bin frankla, bir de kendilerinin buldukları parayla yaklaşık yedi-sekiz bin frankları olmuştu. Gelgelelim bu para, M. Blanche’a yetmezdi ki!

Blanche, annesiyle birlikte bizim otelde kalıyordu; o Fransız da öyle... Uşaklar ona, “Kont Hazretleri,” diyorlardı. Blanche’ın annesi de kendine “kontes hazretleri” dedirtiyordu. Kim bilir, belki gerçekten kontla kontestiler.

Yemekte bir araya geldiğimizde Kont’un beni tanımazlıktan geleceğini biliyordum. General de bizi tanıştırmayı, hiç değilse beni ona tanıtmayı düşünemezdi elbette. Ama kont hazretleri Rusya’da bulunmuştu. “Uçitel”lerin[1] kayda değmeyen kişiler olduklarını bili-

[1] Rusça “öğretmen”. -çn.

yordu. Aslında beni çok iyi tanırdı o. Doğrusunu söylemek gerekirse, çağrılmadan gitmiştim sofraya; general beni unutmuştu besbelli; yoksa kesinlikle çağrılırdım.

Çağrılmadan geldiğim için generalin memnun olmadığı bana bakışından belliydi. İyi yürekli Marya Filippovna hemen bir yer gösterdi ama aslında beni, Mister Astley'in orada bulunuşu kurtarmıştı. Hiç yadırgamadan hemen karışmıştım topluluğa.

Bu ilginç İngiliz'le Polonya'da karşılaşmıştım ilk kez. O zaman gene bizimkilerin peşinden gidiyordum. Trende karşılıklı oturmuştuk. Sonra, şu son iki hafta içinde biri Fransa'da, öbürü İsviçre'de olmak üzere iki kez burun buruna gelmiştik. Şimdi de Ruletenburg'da karşılaşıyorduk ansızın.

Ömrümde onun kadar sıkılgan birini daha görmedim. Aptalca bir çekingenliği var. Kendi de farkında bunun çünkü hiç de aptal değil. Bununla birlikte, oldukça cana yakın, uysal biri.

Prusya'daki ilk karşılaşmamızda onu, zorla da olsa konuşturabilmiştim. O yazı Nord-Kape'de geçirdiğini, Nijegorodski panayırını görmeyi çok istediğini söylemişti bana: Generalle nasıl tanıştığını bilmiyorum ama Polina'ya sırılsıklam âşık olduğu belliydi. Çünkü Polina, salona girince saçlarının dibine kadar kızarmıştı. Yanına oturuşuma çok sevinmişti; beni candan biri sayıyordu besbelli.

Yemekte Fransız, kibarlık taslayan, çevresine tepeden bakan hâlleriyle bir hayli kasılmıştı. Oysa Moskova'da boş gezenin boş kalfası olduğu günleri de hatırlıyorum. Şimdi kalkmış, durmadan Rusya'nın iktisadi hayatından, dış politikasından söz ediyordu. General arada bir bu konuşmaya karşı çıkıyordu ama pek ılımlı bir şekilde. Çünkü üstünlüğünü yitirmek istemiyordu.

***

Çok ilginç bir ruhsal durum içindeydim.

Daha yemeğin yarısına gelmeden, her zaman kendi kendime sorduğum şeyleri tekrarlamaya başladım gene: Şu generalin peşinde neden sürtüp duruyordum; niçin ayrılmıyordum onlardan?

Arada bir göz ucuyla Polina Aleksandrovna'ya bakıyordum ama onun beni umursadığı bile yoktu. Sonunda ben de kızdım, kabalık etmeyi koydum kafama.

Başkalarının konuşmalarına izin almadan, yüksek sesle karışmakla başladım işe. Özellikle şu Fransız'la takışmak istiyordum.

Birden generale döndüm, oldukça yüksek bir sesle -sözünü keserek elbette- kelimelerin üstüne basa basa, "Bu yaz, biz Ruslar için otellerde tabldot yemek imkânsız," dedim.

General şaşkın şaşkın yüzüme bakakaldı. Ben devam ettim:

"Kendinize birazcık olsun saygınız varsa, birçok hakaretlere, saygısızlıklara göz yummak zorunda kalacaksınız. Paris'te, Reyn'de, hatta İsviçre'de öylesine çok Polonyalı, ayrıca onlarla aynı kafada Fransız var ki Ruslara tek kelime bile konuşturmuyorlar."

Bunları Fransızca söyledim. General aval aval yüzüme bakıyordu. Bu derece ileri gidişime kızması mı yoksa şaşması mı gerektiğini kestiremediği belliydi.

Fransız, küçümser bir tavırla dudaklarını bükerek, "Anlaşılan, size bir yerlerde iyi bir ders vermişler," dedi.

"Paris'te önce bir Lehliyle, sonra da onu savunan bir Fransız subayıyla kavga ettim," dedim. "Ama efendi hazretlerinin kahvesinin içine tükürmek istediğimi söyleyince Fransızların çoğu benden yana geçtiler."

General kibirli bir şaşkınlıkla sağa sola bakınarak, "Tükürmek mi?" diye sordu.

Fransız inanmıyormuş gibi bakıyordu yüzüme.

"Evet, tükürmek istedim. Tam iki gün işlerimiz gereği, kısa bir süre için bile olsa, Roma'ya gitmek zorunda olduğumdan, pasaportumu vize ettirmek için en kutsal pederin Paris'teki elçiliğine gitmiştim. Beni orada elli yaşlarında, kupkuru, sevimsiz bir papaz karşıladı. Dileğimi kibarca ama ilgisiz bir tavırla dinledikten sonra beklememi söyledi. Çok acele ettiğim hâlde oturup beklemeye başladım. Cebimden, içi Rusya'ya karşı küfürlerle dolu olan *Opinion National* gazetesini çıkarıp okumaya başladım. Bu arada birinin, bitişik odadan çıkıp efendi hazretlerinin odasına girdiğini duydum. Beni karşılayan papazın bu adamı selamladığı gözümden kaçmadı. Kendisine ricamı tekrarladım; eskisinden daha soğuk bir tavırla beklememi söyledi gene. Az sonra, Avusturyalıya benzeyen biri daha geldi. Onun da bir işi vardı sanırım. Bekletmeden hemen yukarıya aldılar. Bu duruma çok içerledim. Hemen papaza yaklaşarak kararlı bir tavırla, efendi hazretlerinin ziyaretçi kabul ettiğine göre, benim

işime de bakabileceğini söyledim. Papaz birden, büyük bir şaşkınlık içinde birkaç adım geri çekildi. Değersiz bir Rus'un nasıl olup da kendini efendi hazretlerinin konuklarıyla bir tuttuğuna akıl erdiremiyordu. Bana hakaret etmek için bir fırsat bulduğuna sevinmiş gibi, şöyle bir tepeden tırnağa süzdü, 'Efendi hazretlerinin senin için kahvesini yarım bırakacağını mı sandın?' diye bağırdı. Ben de ondan daha çok bağırarak, 'Siz de şunu iyice bilin: Efendi hazretlerinin kahvesinin içine tükürürüm ben! Hemen şimdi pasaportumu vize ettirmezseniz kendim giderim yanına!' dedim. Papaz, dehşet içinde geri geri çekilerek, 'Nasıl?' diye haykırdı. 'Hem de yanında kardinal varken ha!' Kapıya doğru koşup kollarını yanlara açarak yolumu kesti. Bu görünümüyle beni içeri bırakmaktansa, ölümü göze alacağı belliydi. Bunun üzerine papaza, 'heretique et barbare'[2] olduğumu; piskoposmuş, kardinalmiş ya da efendi hazretleriymiş, hiç kimseyi umursamadığımı söyledim. Böylece gürültüye kolay kolay pabuç bırakmayacağımı belli ettim. Papaz, sonsuz bir nefretle baktı yüzüme, pasaportumu çekti aldı elimden, yukarı çıkardı. Bir dakika sonra vize tamamdı. Bakın işte; görmek ister misiniz?"

Pasaportumu çıkarıp üstündeki Roma vizesini gösterdim.

General, "Ama… Doğrusu, siz bunu..." diye konuşmaya başladı.

Fransız gülerek onun konuşmasını kesti:

"Kendinizi bir tanrıtanımaz, barbar olarak göstermeniz kurtarmış sizi. Cela n'etait pas si bete."[3]

"Elbette ya; yoksa buradaki o gıkını bile çıkaramayan Ruslar gibi mi davranmalıydım? Bunlar, Rus olduklarını bile inkâr edecekler neredeyse! Papazla yaptığım bu kavgayı her yerde anlatınca Paris'te kaldığım oteldeki herkes daha bir saygı göstermeye başladı bana. Böylece tabldotta düşmanım olan şişman Polonyalıyı gölgede bırakmıştım artık. Fransızlar bile anlattığım şu öyküyü dinleyince ürpermişlerdi: Bundan iki yıl önce bir adam tanımıştım. Bu adamı 1812 yılında bir Fransız avcı eri yaralamıştı. Erin ateş etmesinin nedeni, sırf tüfeğini boşaltmak istemesiymiş. Yaralanan bu adam, o zamanlar on yaşında bir çocukmuş. Ailesi Moskova'dan kaçamamış o sıralar."

Fransız, "Olmaz böyle bir şey!" diye köpürdü. "Hiçbir Fransız askeri çocuklara ateş etmez!"

---

[2] Tanrıtanımaz, barbar. -çn.

[3] İyi akıl doğrusu. -çn.

"Etmiş işte!" dedim. "Bunu bana anlatan çok saygıdeğer bir emekli yüzbaşıydı. Yüzündeki kurşun izini gözlerimle gördüm."

Fransız söz kalabalığına boğdu ortalığı. General de onu destekliyordu. Ama ben, 1812 yılında esir düşen General Perovskiy'in anılarından hiç değilse birkaç satır okumasını salık verdim.

Sonunda Marya Filippovna söze karıştı. Amacı konuyu değiştirmekti.

General çok kızmıştı bana. Çünkü artık Fransız'la birbirimize bağırmaya başlamıştık. Benim Fransız'a çatmam, Mr. Astley'in hoşuna gitmişti sanırım; masadan kalktığımızda karşılıklı birer kadeh şarap içmeyi teklif etti bana.

***

Akşamüstü, her zaman olduğu gibi, Polina Aleksandrovna'yla on beş dakikalık bir konuşmam oldu. Hep birlikte garın yanındaki parka gitmiştik. Polina, havuz kıyısındaki sırada oturuyordu. Nadenka'yı biraz ileride oynayan çocukların yanına göndermişti. Ben de Mişa'yı yolladım. Yalnız kaldık böylece.

İşlerin gidişinden söz ettik ilkin. Sonra bir ara, getirdiğim yedi yüz altını verdim. Çok kızdı. Paris'ten en az iki bin altın getireceğimi çünkü rehine verdiğim mücevherlerinin daha çok edeceğini ummuştu.

"Ne pahasına olursa olsun, daha çok para bulmam gerekiyor yoksa mahvolurum!" dedi.

Ben yokken neler olup bittiğini sordum.

"Petersburg'dan gelen iki haberden başka önemli bir şey yok," dedi. "Önce büyükannenin hasta olduğu, iki gün sonra da ölmek üzere olduğu haberi geldi."

Polina bir ara sustuktan sonra ekledi:

"Timofey Petroviç yolladı bu haberleri. Güvenilir biridir. Son, kesin haberi bekliyoruz şimdi."

"Herkes bunu bekliyor öyleyse," dedim.

"Elbette! Hepimiz. Altı aydır buna bağlamıştık umutlarımızı."

"Siz de mi?"

"Aslında onun hiçbir şeyi olmuyorum. Generalin üvey kızıyım yalnızca. Ama vasiyetnamesinde beni de unutmayacağını sanıyorum."

Kararlı bir tavırla, "Sanırım bir hayli para düşecek payınıza," dedim.

"Doğru, severdi beni," dedi. "Ama niçin öyle sanıyorsunuz?" sorusuna bir soruyla karşılık verdim:

"Markimiz bütün aile sırlarını biliyor galiba, öyle değil mi?"

Yüzüme soğuk, o ölçüde de kızgın bir şekilde baktı.

"Sizi neden ilgilendiriyor bu?"

"Nedeni var mı! General ondan borç para almayı başarabilmişti de ondan."

"Doğru, yanılmıyorsunuz," dedi.

"Yalnız cicianneden haberi olmasaydı verir miydi?" dedim. "Farkına vardınız mı, bilmem, sofrada büyükanne için üç kez 'babulinka' diye söz etti. Bu ne yakınlık, bu ne sevgi böyle!"

"Evet, haklısınız. Mirastan bana da bir şeyler kalacağını öğrenince evlenmek için peşimde dolaşmaya başladı. Bu muydu öğrenmek istediğiniz?"

"Sizinle evlenmeyi yeni mi istiyor? Oysa çok daha önceden istiyor sanıyordum ben."

Polina bu sözüme, "Öyle olmadığını siz de çok iyi biliyorsunuz," diye duygulu bir sesle karşılık verdi. Bir dakika kadar sustuktan sonra, "Şu İngiliz'i nereden tanıyorsunuz?" diye sordu.

Sonra Astley'le olan karşılaşmalarımızı anlattım ona.

"Çok utangaç, duygulu biri. Size de tutkun sanırım," dedim.

"Evet," dedi. "Tutkun bana."

"Fransız'dan da on kat daha zengin sanırım. Hem gerçekten zengin olduğunu biliyor musunuz Fransız'ın? Hiç kuşkulanmadınız mı ondan?"

"Hayır. Şatosu falan varmış. Daha dün söyledi general. Bunun böyle olduğunu kesinlikle biliyormuş. Bu kadarı yeter mi sizin için?"

"Sizin yerinizde olsaydım, İngiliz'le evlenirdim," dedim.

Polina, "Neden?" diye sordu.

"Fransız daha yakışıklı ama daha aşağılık biri. Oysa İngiliz hem daha dürüst hem on kat daha zengin."

Polina pek soğukkanlı bir hâlle, "Öyle ama Fransız da marki," dedi. "Hem ötekinden daha akıllı."

"Acaba?"

"Kesinlikle öyle."

Polina'nın sorularıma içerlediğini, gerek sesindeki gerekse sözlerindeki sertlikle beni kızdırmak istediğini biliyordum. Bunu hemen söyledim ona.

"Ne yapayım! Kızmanız çok hoşuma gidiyor," dedi. "Bana bu çeşit sorular sormanıza izin vermeme karşılık sizi biraz kızdırmışım çok mu?"

"Size her türlü soruyu sormaya kendimde yetki görüyorum; ücretini de nasıl olursa olsun ödemeye hazırım. Çünkü benim için hiçbir değeri kalmadı hayatın," diye sakin bir tavırla karşılık verdim.

Polina kahkahalarla güldü.

"Son kez, Schlangenberg'de, bir sözüm üzerine kendinizi uçurumdan aşağı atmaya hazır olduğunuzu söylemiştiniz sanırım; üç yüz metre falan vardı orası. Bir gün gelecek, o sözü söyleyeceğim size; bu işi de sırf borcunuzu nasıl ödeyeceğinizi görmek için yapacağım. Sözümden dönmeyecek kadar kişilik sahibi olduğumu bilirsiniz. Sizden nefret ediyorum. Size bu denli katlandığım için nefret ediyorum. Size katlanmak zorunda oluşum da artırıyor bu nefretimi. Ama bana gereklisiniz şimdi, size katlanmak zorundayım."

Kalkmaya hazırlandı. Çok sinirli konuşmuştu. Son zamanlarda hep böyle sinirli, öfkeli olmuştu.

Her şeyi açıklama fırsatı bulduğum için bunu kaçırmak istemiyordum.

"İzninizle sorabilir miyim," dedim. "Şu M. Blanche da neyin nesi?"

"Neyin nesi olduğunu siz de biliyorsunuz. Buna ekleyecek başka bir şey yok. Büyükannenin ölümü gerçekleşirse, Blanche'ın general karısı olacağı kesin. Çünkü hem o hem annesi hem de akrabası olan marki bizim parasız pulsuz olduğumuzu çok iyi biliyorlar."

"General abayı yakmış ona, değil mi?" diye sordum.

"Şimdi önemli olan bu değil," dedi. "Söyleyeceklerimi iyice dinleyin, sakın unutmayın: Şu yedi yüz florini alın, gidip benim için rulet oynayın. Ne kadar çok kazanırsanız, o kadar iyi benim için. Çok paraya ihtiyacım var."

Nadya'yı çağırdı, gara yakın bir yerde oturan bizimkilerin yanına gitti. Ben de dalgın dalgın yürüyerek sola dönen ilk sokağa saptım.

***

Kafamın içi karmakarışıktı. Bana rulet oynamamı söylediği anda kafama sanki bir balyoz inmişti. Çok ilginçtir; düşünmem gereken o kadar şeyin arasında, Polina'ya olan duygularımı çözümlemekle uğraşmaya başladım.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Polina'dan uzakta kaldığım iki hafta şimdikinden çok daha rahat geçmişti. Oysa yol boyunca hep onu düşünmüş, onun özlemini çekmiştim. Düşlerime girmişti. Bir keresinde İsviçre'de olmuştu bu; düşümde Polina'yla konuşmuş olmalıyım ki kompartımanda oturanların hepsi gülmüşlerdi bana.

Şimdi gene aynı şeyi sorup duruyordum kendime:

"Onu seviyor muyum?"

Bu soruya karşılık vermeye cesaret edemedim. Bir kez daha ondan nefret ettiğimi kendi kendime tekrarladım.

Evet, ondan nefret ediyordum. Bazen öyle anlarım oluyordu ki -genellikle konuşmalarımızın sonunda oluyordu bu- gırtlağına sarılıp boğasım geliyordu! Böyle bir şey için seve seve ömrümün yarısını verebilirdim. Yeminle söyleyeyim: Bir hançeri alıp yavaş yavaş göğsüne batırmamı isteseydi, sanırım sevinçle kapardım hançeri. Ama gene de Schlangenberg'deki en gözde gezme yeri olan burundayken bana, "Atlayın aşağı!" deseydi hiç düşünmeden, hatta seve seve yapardım bu işi. Biliyordum bunu.

Şöyle ya da böyle, bu konuda kesin bir karar verilmeliydi. Bunu Polina da biliyor, kendisinin benim için erişilmez bir varlık olduğunu, umutlarımın hiç gerçekleşmeyeceğini bilmesi de ona ayrı bir haz veriyordu. Yoksa onun gibi akıllı, ağırbaşlı bir kız benimle böylesine içten bir dost olur muydu?

Bana öyle geliyor ki Polina, kölesini adam yerine koymadığı için karşısında çırılçıplak soyunan imparatoriçenin kölesine baktığı gibi bakıyordu bana. O da beni adam yerine koymuyordu.

Şimdi bana bir görev vermişti: Ne pahasına olursa olsun, kumarda kazanmak! Ama niçin, ne kadar zamanda kazanmak gerekiyordu? İçinden pazarlıklı bu kız ne gibi oyunlar tasarlıyordu kafasında?

Bunları düşünecek durumda değildim. Son iki hafta içinde bilmediğim bir sürü olay olduğu da belliydi. Bütün bunları en kısa zamanda anlamam, öğrenmem gerekiyordu. Ama hiç vakit yoktu şu sırada; hemen rulete gitmeliydim.

II

Ne yalan söyleyeyim, bu görevden hiç hoşlanmamıştım. Buraya kumar oynamaya gelmiştim ama öyle başkalarının adına değil. Başkalarının adına oynamak hoş bir şey değildi.

Bütün dünyadaki, özellikle bizim Rusya'daki gazete yazarlarının yaltaklanmalarından nefret ederim. Bahar gelince hep iki şeyden söz ederler: Reyn bölgesindeki rulet salonlarının görkemli görünüşlerinden, bir de kumar masaları üzerinde yığılan altınlardan. Bu iş için para aldıklarını sanmıyorum, dalkavukluk olsun diye yapıyorlar bunu.

Oysa bu salonların ne görkemi vardır ne de masaların üstündeki altın yığınları. Kimi zaman, bütün bir yaz boyunca -bu yıl olduğu gibi- ilginç bir yabancının da geldiği olur. Bir İngiliz, bir Asyalı, bir Türk çok para kazanır ya da yitirir. Bunlar dışında kumar oynayanların tümü küçük parayla, florinlerle oynarlar; bu yüzden de masalarda çok az para bulunur.

Oyun salonuna girdiğimde -hayatımda ilk kez giriyordum- oynamaya bir süre karar veremedim. Aslında kalabalıktan sıkılırdım. Tek başıma olsaydım oyun oynamaz, çıkar giderdim.

Ne yalan söyleyeyim, kalbim küt küt vuruyordu, heyecanlıydım. Ruletenburg'dan hiç de geldiğim gibi ayrılamayacağımı biliyordum, kaderimde köklü bir değişiklik olacaktı. Kesinlikle biliyordum bunu.

Rulete bu denli bel bağlamam gülünçtü belki de. Ama herkesin böyle olmasını çok daha gülünç buluyorum ben. Kişinin elinde zengin olmak için başka bir olanağı yoksa kumar, söz gelimi, ticaretten daha kötü bir şey mi acaba? Kumarda kazananların oranı yüzde birdir ama bana ne bundan?

Bu akşam, durumu bir köşeden izleyecek, oynasam bile küçük oynayacaktım. Oyunu bilmediğim için kaybetsem bile dokunmayacaktı bana. Önce oyunu öğrenmeliydim. Çünkü her zaman dikkatle okuduğum ruletle ilgili binlerce yazıya rağmen, rulet masasını görünceye kadar oyunun girdisini çıktısını bilmiyordum.

***

İlkin, her şey gözüme çok iğrenç göründü.

Oyun masalarına oturmuş, gözlerini para hırsı bürümüş onlarca, belki de yüzlerce insandan söz açmayacağım. Kanımca, en kısa zamanda çok kazanma hırsında hiç de kötü, aşağılık bir yan yoktur.

Küçük oyun oynayan birisi, bir filozofun yanında, "Küçük oynadıktan sonra kumarın ne zararı var!" demiş. Filozof da "Oyunun küçük olması tutkularınızın da küçük olduğunu gösterir," demiş.

Karnı tok, sırtı pek, geleceğinden endişesi olmayan bu filozofun düşüncesi gibi düşünceleri her zaman saçma bulmuşumdur. Sanki hırsın küçüğü, büyüğü olurmuş gibi! Kişiden kişiye değişir bu. Milyarder Rothschild'e göre çok küçük olan şey, benim için bir servet olabilir.

Kazanma hırsına gelince, insanlar zaten birbirlerini soyup duruyorlar. Bu soyma yalnız rulette olmuyor ki. Para kazanmanın, servet edinmenin iyi ya da kötü oluşu ayrı bir konu. Bunun üzerinde durmayacağım. Çünkü ben de kazanma hırsına kapılmıştım.

Ne yalan söyleyeyim, salona girer girmez hiç yadırgamadım bu tutkumu. Bu tutku hiç de yabancı değildi bana. Dünyada kişilerin kazanmalarından daha güzel bir şey yoktur. Hem ne diye kendimizi aldatalım? Boş, budalaca bir çabadır bu! Salondaki gürültü patırtının en iğrenç yanı, rulet masasında toplanmış kişilerin oyuna karşı duydukları ilgi, önem, hatta saygıydı.

Mauvais genre[4] bir oyunla efendi kişilerin oyunları bu masada açık seçik belli oluyordu. Kumar iki çeşittir: Yüksek tabakanın oynadığı kumar, aşağı tabakanın oynadığı kumar. Bu ayrım pek kesin çizgilerle olmuştu bu salonda. Çok iğrenç, çok aşağılık bir ayrım! Kibar kişi beş on altın, bazen daha da büyük oynayabilir; söz gelimi, çok zenginse bin frankla bile oynayabilir. Ama her durumda da sırf oyun olsun, eğlensin, oyunun hazzını duysun diye oynamak zorundadır. Kazancıyla ilgilenemez hiçbir zaman. Kazanırken kahkahalarla gülebilir, çevresindekilere takılabilir, oyunu büyülterek bir kez daha katılabilir, kazancını bir katına bile çıkarabilir. Ancak bunları talihini denemek için yapar, kazanmak için değil. Sözün kısası, bütün bu oyun masalarına, ruletlere, trente et quarantelara,[5] eğlenilsin diye kurulmuş birer ağaç eşya gözüyle bakmak zorundadır. Ortada dönen

[4] Kötü tarz. -çn.

[5] "Otuz ve kırk" adında bir oyun. -çn.

dolaplardan, oyuncuları soymak için hazırlanan banko oyunlarından haberi bile olmaması gerekir. Bir guldeni ya da bir frangı eli titreye titreye süren şu zavallı oyuncuları kendileri gibi sırf eğlenmek için toplanmış kişiler olarak kabul etmek de kibarlık gereğidir gene.

Aslında gerçekleri böylesine görmezlikten gelmek, kişileri böylesine saf kabul etmek, pek kibarvari bir davranış olurdu. Burada öyle anneler gördüm ki on beş-on altı yaşlarındaki kızlarının, dadılarının ellerine birkaç altın sıkıştırıp onları kumar oynamaya gönderiyorlardı. Hanım kızlar kazansalar da kaybetseler de oyun masasından gülerek kalkarlardı.

***

Bizim general mağrur, ciddi bir tavırla masaya yaklaştı. Uşaklardan biri koşarak bir sandalye getirdi ama general farkına varmadı bunun. Ağır ağır cüzdanını, cüzdanından da üç yüz altın frank çıkardı. Siyaha oynadı, kazandı. Kazandıklarını almadan masada bıraktı. Yeniden siyah çıktı; bu kez de almadı parayı. Ama üçüncü kez kırmızı çıkınca tam bin iki yüz frank ödemek zorunda kaldı. İstifini hiç bozmadan, gülümseyerek kalktı. İçinin kan ağladığından, ödediği paranın iki üç katını kaybetseydi yüreğine ineceğinden hiç kuşkum yoktu.

Yanımdaki bir Fransız otuz bin frank kadar bir para kazanmış, hemen arkasından da kaybetmişti; gene de heyecanını hiç belli etmemişti; tersine, çok neşeliydi. Öyle ya, gerçek bir kibar kişi varını yoğunu kaybetse bile duygularını hiç belli etmez. Para ile kibarlık öylesine ters şeyler ki paranın sözü bile edilmez. Bu arada, çevresindeki güruhun kabalıklarını da bilmezden gelmesi gerekir. Bazen de tersine davranmak, söz gelimi, çevredeki bayağılıkları saplı gözlükle incelemek kibarlık sayılır.

Bütün bu kalabalığı, bu pisliği sırf eğlenmeniz için hazırlanmış bir oyun olarak kabul etmelisiniz. Bu kalabalığa siz de katılabilirsiniz. Ne var ki ancak bir gözlemci olduğunuzu, onlarla herhangi bir ilişkinizin bulunmadığını aklınızdan çıkarmamanız gerekir.

Böyle bile olsa, gene de pek dikkatli bakmaya gelmez; kibarlığa sığmayan bir davranış olur bu. Çünkü görünüm, bir kibarın ilgisini çekmez hiçbir zaman.

Bu görünüm incelenmeye değerdi bence. Kendini seyirci, gözlemci değil de bu güruhun bir parçası kabul edenlere de salık veririm bunu.

Ahlak konusunda kişisel kanımı söyleyecek değilim. Bütün bunları vicdan azabından kurtulmak için söylemiş olabileceğimi kabul edin. Yalnız bir şey ilgimi çekiyor: Nedense, son zamanlarda davranışlarımı, düşüncelerimi ahlak ölçülerine vurma hastalığına yakalandım... Anlaşılmaz bir duygu var içimde.

Gerçekten de bu kalabalığın pek iğrenç bir görünümü vardı. Masalarda, oyun oynarken hırsızlıkların bile olacağı kanısındayım. Konan paraları kollamakla, hesaplarını yapmakla görevli olan krupiyelere çok iş düşüyordu. Hoş, onlar da ayrı bir âlemdi ya! Çoğunluğu Fransız'dı. Ama ben, rulet oyununu anlayabilmek için inceliyordum. Örneğin, ansızın bir elin uzanıp kazandığınız parayı masanın üzerinden almasının çok olağan bir şey olduğunu anladım. Ondan sonra da bir tartışmadır başlıyordu. İş, giderek ağız kavgasına dek varıyordu. Gel de ispatla bakalım paranın kimin olduğunu!

Oyun önceden pek karmaşık, anlaşılmaz gibi görünüyordu. Sonradan, hangi renge ne kadar para koyarsan, o kadar kazanılacağını öğrendim. O akşam, Polina Aleksandrovna'nın parasından yüz guldenle oynamaya karar verdim.

Başkasının parasıyla oynamak çok şaşırtıyordu beni. Hiç hoş olmayan bir duyguydu bu, bir an önce bundan kurtulmak istiyordum. Oyuna Polina'nın parasıyla başlayınca talihimin uğurunun kaçacağını biliyordum. Kumar masasında talihe güvenmeden olur mu?

Önce beş altın frangı, yani elli guldeni çift numaraya koydum. Rulet döndü, döndü, 13 numarada durdu. Kaybetmiştim!

Oradan çekip gitmek için kendimi zorlarken bir elli guldeni de bu kez kırmızıya yatırdım. Amacım bir an önce bu dertten kendimi kurtarmaktı. Kırmızı kazandı!

Kazandığım paranın tümünü gene kırmızıya koydum. Gene kazandım. Toplam dört yüz gulden kazanmıştım. Sonunun nasıl geleceğini düşünmeden iki yüzünü de ortadaki 12 sayısına yatırdım. İki katını verdiler bana.

Böylece yüz guldenim sekiz yüz gulden olmuştu. İçimi öyle tuhaf, öyle anlatılmaz bir duygu sarmıştı ki kalkıp gitmeye karar verdim. Kendi adıma oynasaydım böyle olmayacağını biliyordum. Ama